

Mantar Toplayıcılığı ve Doğa Turizmi İlişkisi: Doğa Temelli Turizmde Alternatif Bir Deneyim Alanı Olarak Fethiye Örneği*

Araştırma Makalesi/Research Article

Özcan ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Yeşilova İsmail Akın Turizm Meslek Yüksekokulu/ Asst. Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Yeşilova İsmail Akın Tourism Vocational School
e-mail: ozcanozdemir@mehmetakif.edu.tr

Suat AKYÜREK

Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu/ Gümüşhane University, Social Sciences Vocational School
e-mail: suat.akyurek@gumushane.edu.tr

Gökhan GENÇ

Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu/ Gümüşhane University, Social Sciences Vocational School
e-mail: gokhan.genc@gumushane.edu.tr

Özet

Bu çalışma, doğa temelli turizm türlerinden biri olan mikoturizmin (mantar temelli turizm) Fethiye ilçesindeki uygulanabilirliğini ve bu alandaki potansiyeli değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen çalışmada, Fethiye ilçesinde faaliyet gösteren 10 profesyonel turist rehberine açık uçlu sorulardan oluşan çevrim içi bir form gönderilmiş ve katılımcıların bu formu kendi ifadeleriyle yanıtlamaları sağlanmıştır. Elde edilen bulgular, bölgede ekoturizm ve doğa yürüyüşü temalı turların kısmen uygulandığını; ancak mantar toplama faaliyetlerinin henüz turistik bir ürün olarak yaygınlaşmadığını ortaya koymuştur. Katılımcılar, mikoturizmin turistler için ilgi çekici bir deneyim sunabileceğini belirtmiş; ancak bilgi eksikliği, talep düşüklüğü ve çevresel sürdürülebilirlik kaygılarına dikkat çekmiştir. Mikoturizmin uygulanabilirliği açısından rehber eğitimi, bilinçlendirme, yerel katılım ve dikkatli planlama gerekliliği vurgulanmıştır. Bu çalışma, Türkiye’de henüz gelişmekte olan mikoturizm alanına katkı sağlamakta ve doğa temelli turizmin çeşitlendirilmesine yönelik öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mikoturizm, Doğa turizmi, Gastronomi turizmi, Mantar toplayıcılığı, Fethiye

The Relationship Between Mushroom Hunting and Nature-Based Tourism: The Case of Fethiye as an Alternative Experience in Nature-Based Tourism

Abstract

The aim of this study is to explore the potential and feasibility of developing mycotourism (mushroom-oriented tourism) as a type of nature-based tourism in the Fethiye district. This study adopts a qualitative research approach, and an online form consisting of open-ended questions was sent to 10 professional tourist guides working in the district. Participants were asked to respond to the questions in their own words. The findings indicate that while ecotourism and nature-based tours are partially practiced in the region, mushroom hunting has not yet emerged as a widely accepted tourist product. Participants stated that mushroom tourism has the potential to provide an engaging experience for tourists; however, they also expressed concerns related to insufficient knowledge, limited demand, and environmental sustainability. Regarding the applicability of mycotourism, the importance of specialization courses, raising awareness, local community involvement, and careful planning was emphasized. This study contributes to the emerging field of mycotourism in Türkiye and provides suggestions for diversifying nature-based tourism.

Keywords: Mycotourism, Nature-based tourism, Gastronomy tourism, Mushroom Hunting, Fethiye

Makalenin Künyesi/ Article Information: Özdemir, Ö., Akyürek, S. & Genç, G. (2026). Mantar Toplayıcılığı ve Doğa Turizmi İlişkisi: Doğa Temelli Turizmde Alternatif Bir Deneyim Alanı Olarak Fethiye Örneği, *Turist Rehberliği Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 18-33.

* Bu makale 25. Ulusal Turizm Kongresi kapsamında tam metin olarak sunulmuş, makale çalışması için genişletilmiştir.

GİRİŞ

Son yıllarda kırsal alanlarda turizmin çeşitlendirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması amacıyla yenilikçi turizm türlerine olan ilgi artmaktadır. Bu bağlamda, mikoturizm (mantar turizmi), doğayla etkileşim, gastronomi deneyimi ve kırsal mirasın keşfi gibi unsurları bir araya getiren özgün bir doğa turizmi türü olarak öne çıkmaktadır (Latorre vd., 2021). Mikoturizm, belirli bölgelerde başarıyla uygulanmış ve mevsimsellik gibi geleneksel turizmin sınırlayıcı unsurlarına karşı etkili bir çözüm sunarak kırsal ekonomik kalkınmayı teşvik eden uzmanlaşmış bir turizm ürünü hâline gelmiştir (Jalinik vd., 2024; Güner vd., 2025). Mikoturizm olarak da adlandırılan bu yaklaşım, mantar biyoçeşitliliğini temel alarak çevresel koruma, kültürel mirasın sürdürülebilirliği ve ekonomik dayanıklılık hedeflerini bir araya getiren bütüncül bir kalkınma modeli sunmaktadır (Speakman & Hernandez Arciga, 2024). Ayrıca, mikoturizmin geliştirilmesi sadece ekonomik fayda sağlamakla kalmayıp yerel halk ve ziyaretçiler açısından fiziksel, zihinsel, sosyal, eğitsel ve beslenmeye dayalı çok boyutlu katkılar da sunmaktadır (Suazo & Viana-Lora, 2022). Dolayısıyla mikoturizm, sürdürülebilir kırsal kalkınmayı destekleyen yenilikçi bir turizm stratejisi olarak dikkat çekmektedir (Latorre vd., 2021). Örneğin, İspanya'nın Castilla ve León bölgesinde yürütülen mikoturizm faaliyetleri yılda yaklaşık 4.5 milyon Euro gelir ve 46 kişilik istihdam sağlamaktadır (Suazo & Viana-Lora, 2022).

Mikoturizm, doğal mantar toplama ve bu faaliyet etrafında şekillenen kırsal turizm biçimi olarak sürdürülebilir kalkınmanın çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarına önemli katkılar sunmaktadır. Ekolojik açıdan bakıldığında habitatların korunması ve çevresel farkındalığın artırılmasına hizmet ederken ekonomik olarak yerel istihdam olanakları yaratmakta ve gelir çeşitliliğini teşvik etmektedir (Speakman & Hernández Arciga, 2024). Sosyal düzlemde ise, kültürel kimliğin güçlenmesini ve kuşaklar arası bilgi aktarımını desteklemektedir. Ancak, mikoturizmin potansiyeli yerel mirasın korunması ile bu mirasın ekonomik sömürüsü arasında oluşan gerilimle sınırlanabilir. Bu durum geç kapitalizmin haz odaklı ve deneyimsel tüketim anlayışının etkileriyle ilişkilidir (Thomé-Ortiz, 2020). Bu bağlamda mikoturizm, fırsatlar ve risklerin bir arada değerlendirildiği çok katmanlı bir turizm modelidir.

Mikoturizm, bireylerin doğayla kurduğu ilişkiyi derinleştirerek refahlarını artıran aynı zamanda kırsal kalkınma ve çevresel korumaya katkı sağlayan yenilikçi bir turizm türü olarak öne çıkmaktadır. Ancak tüm bu potansiyeline rağmen mikoturizm üzerine yapılan bilimsel araştırmalar hâlâ sınırlı düzeydedir ve bu alandaki bilgi eksikliği konunun daha kapsamlı biçimde ele alınmasını gerekli kılmaktadır (Suazo & Viana-Lora, 2022). Buna karşın, mantar ve turizm ilişkisini farklı boyutlarıyla ele alan çeşitli çalışmalar literatürde yer almaktadır. Bu çalışmaların odağı; gastronomi turizmi (Eren vd., 2017; Thomé-Ortiz, 2020; Fusté-Forné, 2019; Karakayalı vd., 2022; Özkan, 2024), ekoturizm (Büntgen vd., 2017; Côté vd., 2023), kırsal kalkınma (De Frutos Madrazo vd., 2012), kırsal turizm (Jalinik vd., 2024), sürdürülebilir turizm (Latorre vd., 2023), mikoturizme katılan turist motivasyonu (Latorre vd., 2021), festivaller (Bahar vd., 2020), Türkiye'nin mikoturizm potansiyeli (Ceylan vd., 2022; Güner vd., 2025) ve toplum temelli turizm (Misir vd., 2022) gibi farklı temalarda yoğunlaşmaktadır. Ancak, bu çalışmalarda turist rehberleri perspektifinden doğa temelli turizmde alternatif bir deneyim alanı olarak Fethiye ilçesi örneğinde mantar ve turizm ilişkisine dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Bu çalışma, mikoturizmin doğa temelli turizm kapsamında değerlendirilmesini Fethiye ilçesi özelinde ele almaktadır. Fethiye, sahip olduğu orman alanları, biyolojik çeşitlilik, kırsal yerleşimler ve doğa yürüyüşü rotalarıyla mantar toplayıcılığı gibi doğa temelli deneyimler için elverişli bir potansiyele sahiptir (Bahar vd., 2020; Çaprak vd., 2023). Bununla birlikte, bölgedeki turizm faaliyetlerinin büyük ölçüde deniz-kum-güneş odaklı olması (Baldemir &

Akyurt Kurnaz, 2013), alternatif turizm türlerinin sınırlı ölçüde değerlendirilmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, Fethiye ilçesinde mantar toplayıcılığı temelli bir turistik deneyimin uygulanabilirliği, bu tür faaliyetlerin sağlayabileceği fırsatlar ve karşılaşılabilecek zorluklar profesyonel turist rehberlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmektedir. Araştırma, Fethiye ilçesi özelinde doğa temelli turizmin çeşitlendirilmesine yönelik hangi açılımların mümkün olabileceğine ve bu süreçte rehberlerin nasıl bir rol üstlenebileceğine yanıt aramaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, Fethiye ilçesinde yürütülen mantar toplama faaliyetinin doğa temelli turizm kapsamında nasıl değerlendirildiğini ortaya koymaktır. Elde edilen bulguların, doğa temelli turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesine özgün bir katkı sağlaması ve bölgedeki alternatif turizm planlamalarına yön vermesi beklenmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Mantar ve Turizm İlişkisi

Mantar toplama, bölge halkı için çocukluktan itibaren kuşaktan kuşağa aktarılan bir gelenek ve yaşam tarzıdır. Mantarlar yalnızca besin kaynağı değil, aynı zamanda doğayla bağ kurmanın, yerel kültür ve kimliğin inşasında sembolik bir aracın ifadesidir. Kırsal alanlarda derin köklere sahip bir mutfak ve kültür mirası oluşturan bu gelenek günümüzde otantiklik arayışındaki bireyler tarafından yeniden keşfedilmektedir. Yerel toplayıcılar ise bu uygulamayı korunması gereken özgün bir kültürel değer olarak görmektedir. Ancak bu “insan-doğa” ilişkisinin sürdürülebilirliğini sağlamak için dikkatli bir turizm planlaması uygulamayı zorunlu kılmaktadır (Fusté-Forné, 2019). Mikoturizm girişimleri çoğunlukla eğitim ve doğa deneyimi odaklıdır ve mantar yürüyüşleri, atölyeler, tadımlar ile gastronomik turlar gibi etkinliklerle katılımcılara özgün ve çevreye duyarlı deneyimler sunulmaktadır (Côté vd., 2023). Öte yandan, yenilebilir yaban mantarı toplama kırsal alanlarda giderek daha önemli bir gelir kaynağı haline gelmiştir. Mikolojik üretime katma değer sağlayan faaliyetlerin yanı sıra, bu ürünlerin turizmle buluştuğu “mikoturizm” kavramı da öne çıkmaktadır (De Frutos Madrazo vd., 2012).

Yabani yenilebilir mantarlar hasat edildikleri ve tüketildikleri coğrafi alanlarla güçlü bağlara sahip yerel gıdalar olarak değerlendirilmektedir. Mevsimsel özellik göstermeleri ve toplanmalarının yüksek düzeyde uzmanlık gerektirmesi bu ürünleri sadece beslenme açısından değil, aynı zamanda kültürel ve ekonomik açıdan da değerli kılmaktadır. Nadirlik ilkesi doğrultusunda nihai pazarlarda yüksek katma değer elde etmeleri mümkündür. Ayrıca, bu mantarlar yöresel, toprağa bağlı, geleneksel, özgün ve farklılaştırılmış kaliteye sahip ürünler olarak tanımlanabilir (Thomé-Ortiz, 2020). Bu çerçevede gelişen mikoturizm, mantar biyolojik çeşitliliğine odaklanan özgün bir ekoturizm biçimi olarak yerli topluluklara sürdürülebilir kalkınma fırsatları sunmaktadır (Speakman & Hernández Arciga, 2024). Mikoturizm; doğada kendiliğinden yetişen yabani mantarların gözlemlenmesi, toplanması ve tadılması gibi etkinlikler yoluyla doğayla etkileşimi teşvik ederken, aynı zamanda bu mantarları birer biyokültürel miras unsuru olarak değerlendiren rekreasyonel bir alan sunmaktadır. Böylece doğa ile kültür arasında anlamlı bir köprü kurulmasına olanak sağlamaktadır (Jiménez-Ruiz vd., 2017).

Mikoloji, mantarları inceleyen biyolojinin alt disiplini olarak tanımlanmaktadır. Bu bilimsel temel üzerinde şekillenen mikoturizm sürdürülebilir turizmin çevresel koruma, kültürel mirasın yaşatılması ve ekonomik dayanıklılık gibi temel hedefleri arasında köprü kuran çok yönlü bir yaklaşımdır (Bahar vd., 2020; Speakman & Hernández Arciga, 2024). Jalinik ve diğerlerine (2024) göre mikoturizm, “*mantarları gözlemlene ve toplama amacıyla yapılan rekreasyon ve turizm*” olarak tanımlanmakta ve mantar biyoçeşitliliğine odaklanan ve bu deneyimi kültürel ve ekolojik eğitimle bütünleştiren özel bir ekoturizm türü olarak öne çıkmaktadır. Doğa koruma ve çevre eğitimiyle eğlence amaçlı etkinlikleri bir araya getiren bu model, yoğun kaynak tüketimine dayalı turizm biçimlerine karşı sürdürülebilir bir alternatif sunar. Aynı zamanda,

orman gıda peyzajlarının estetik değerinden faydalanarak doğa turizmi, eğlence amaçlı mantar toplama ve geleneksel mutfak deneyimlerini kapsayan zengin bir içerik sunar (Thomé-Ortiz, 2020).

Mikoturizm kapsamında gastronomi, önemli bir çekim unsuru olarak öne çıkmaktadır. Restoranların yaban mantarı içeren özel menüler sunması, bu turizm türünün cazibesini artırmakta ve mikolojik temalı atıştırmalık yarışmaları, yemek yarışmaları, tadım etkinlikleri ve gurme şeflerin mantar temalı gösterileri gibi aktiviteler ise ziyaretçi deneyimini zenginleştirmektedir. Bunun yanı sıra, mikolojik ürünlerin çeşitliliği ve kalitesindeki artış, bu ürünlerin gurme gıda mağazalarında daha görünür hâle gelmesine katkı sağlamaktadır (De Frutos Madrazo vd., 2012). Mikoturizmin bir diğer dikkat çeken boyutu ise sağlıkla ilişkilidir. Doğada zaman geçirme ve mantar toplama etkinliklerinin hem fiziksel hem de ruhsal sağlığı desteklediği belirtilmektedir. Bazı bölgelerde, özellikle Oaxaca (Meksika) gibi yerlerde, şifa amaçlı “büyülü mantar” (psilosibin) ritüelleri düzenlenmektedir. Bununla birlikte mantarların besin değeri ve geleneksel kullanımı da sağlıkla bağlantılı olarak önemli bir yer tutmaktadır (Suazo & Viana-Lora, 2022). Türkiye’de ekonomik açıdan öne çıkan bazı yabancı mantar türleri arasında kuzugöbeği (*Morchella deliciosa*), kum trüfü (*Terfezia arenaria*), kanlıca (*Lactarius deliciosus*), porçini (*Boletus edulis*) ve matsutake (*Tricholoma caligatum*) yer almaktadır (Eren vd., 2017). Yabancı mantarların gastronomik ürün olarak değerlendirilmesi, hem yerel mutfak kültürüne katkı sağlamakta hem de ürün çeşitliliğini artırmaktadır. Mantarlar mutfak yoluyla turistlerin damaklarına ulaştığında ziyaretçiler hem kültürel hem de doğal bağlamda bölge hakkında bilgi edinmektedir (Fusté-Forné, 2019).

Mikoturizm Faaliyetleri

Mikoturizm faaliyetleri, etkili ve sürdürülebilir bir yapı kazanabilmesi için üç temel bileşen çerçevesinde ele alınmalıdır. Birinci bileşen, mantarlara ilişkin faaliyetlerdir. Bu kapsamda mantar toplama, tanıma, doğadan toplama (foraging) ve gözlem gibi etkinlikler yer almaktadır. İkinci bileşen turistlerdir. Mikoturizm deneyimi arayan bireyler ya da gruplar çoğunlukla eğlenme, öğrenme ya da kişisel ilgi doğrultusunda bu etkinliklere katılım göstermektedir. Üçüncü bileşen ise hizmet sağlayıcılarıdır. Bu grupta mikoturizm faaliyetlerini organize eden işletmeler, rehberler, doğa eğitmenleri ve mantar uzmanları gibi aktörler yer alır (Côté vd., 2023).

Tablo 1: Doğa Temelli Turizm Kapsamında Mikoturizm Faaliyetleri

Kategori	Faaliyetler
1. Etkinlikler ve Eğitim	Festivaller Özel etkinlikler Konferanslar Eğitimler ve tanıtımlar Giriş programları
2. Gastronomik Deneyimler	Mutfak atölyeleri Tatma oturumları
3. Rehberli Turlar ve Misafir Ağırlama	Rehberli turlar Grup ağırlama
4. Doğa Keşfi ve Toplama	Kendi kendine mantar toplama Organize ve rehberli toplama gezileri Keşif parkurları Ormanda tatma etkinlikleri Mikolojik turlar veya güzergâhlar Rehberli tanıma gezileri Mikolojik doğa yürüyüşleri Rehberli mantar toplama
5. Konaklama ve Mantar Toplama	Mantar toplamalı konaklama deneyimleri

Kaynak: Côté, Génereux, Doyon, & Imbeau (2023).

Mikoturistler genellikle doğayla iç içe olmayı seven, deneyim temelli etkinlikleri tercih eden bireylerden oluşur. Bu kişilerin seyahat motivasyonlarının merkezinde mantar toplama yer almaktadır. Özellikle rehberli turlar, izinli alanlarda düzenlenen toplama etkinlikleri ve bilgilendirici sunumlar yoğun ilgi görmektedir (Latorre vd., 2021). İspanya, Fransa, İtalya, Kanada ve ABD gibi ülkelerde mikoturizm oldukça gelişmiş durumdadır. Bu ülkelerde mikolojik parklar ağı oluşturulmuş, çeşitli etkinlikler ve organizasyonlarla bu alandaki turizm desteklenmiştir (Ceylan vd., 2022). Tablo 1’de mikoturizm kapsamında gerçekleştirilen faaliyet ve aktiviteler yer almaktadır.

Yabani mantarları toplamak eski bir yaşam tarzı olup kırsal ve doğal çevrelerde önemli bir kültürel ekosistem hizmeti sunmaktadır. Dağlık bölgelerde yaşayan birçok topluluk için mantar toplama ve pişirme pratikleri yerel kültürün ayrılmaz bir parçasıdır ve bu gelenek giderek daha fazla rağbet gören gastronomi turizmiyle bütünleşmektedir (Fusté-Forné, 2019). Pascual & Duran (2008), mantar toplama yalnızca bir gıda temini faaliyeti olarak değil, aynı zamanda doğaya duyulan sevgi ve hayranlığın bir ifadesi olarak belirtir. Mantarlar adeta küçük hazineler gibi değer görmekte, ormanın kokusu ve mantarın bulunduğu yerin hatırlanması da bu deneyimin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır (Pascual & Duran, 2008’den akt. Fusté-Forné, 2019). Bu bağlamda, rehberli yaban mantarı turları özellikle deneyimsiz amatör toplayıcılara yönelik düzenlenen ve katılımcılara hem sosyoekonomik açıdan önemli mantar türlerini tanıtmayı hem de doğayla bütünleşik bir deneyim sunmayı amaçlayan etkinliklerdir. Genellikle birkaç saat süren bu turlar bilgilendirme, toplama ve tür tanımlama gibi aşamalardan oluşmaktadır. Mikoturizm çoğu zaman doğa yürüyüşleri, bisiklet turları ve kültürel geziler gibi diğer kırsal turizm aktiviteleriyle entegre şekilde planlanmakta ve bu sayede ziyaretçilere çok boyutlu bir deneyim sunmaktadır. Özellikle gastronomi, bu turizm türünde ön plana çıkan unsurlar arasında yer almaktadır. Mantar temalı yemekler, tadım etkinlikleri ve çeşitli gastronomik organizasyonlar, mikoturizmin çekiciliğini artıran temel bileşenlerdendir (De Frutos Madrazo vd., 2012).

Mikoturizm üzerine yapılan araştırmalar bu özel turizm türünün gastronomi, kırsal kalkınma, doğa eğitimi, kültürel miras ve sürdürülebilirlik gibi çok yönlü boyutlarını ortaya koymaktadır. Literatürde yer alan çalışmalar (De Frutos Madrazo vd., 2012; Misir vd., 2022; Latorre vd., 2023; Speakman & Hernandez Arciga, 2024; Özkan, 2024; Güner vd., 2025), hem uluslararası hem de yerel bağlamda mikoturizmin potansiyelini değerlendiren önemli bulgular sunmaktadır. Mikoturizmin gastronomik yönü birçok araştırmada ön plana çıkmaktadır. Thomé-Ortiz (2020) Meksika’nın merkezindeki kırsal topluluklarda yabani mantarların toplanması, pişirilmesi ve turistik amaçlarla sunulmasının gastronomik mirasın bir parçası olarak değerlendirildiğini ve bu sürecin sürdürülebilir kalkınmaya katkı sunduğunu belirtmiştir. Türkiye’de Karaman örneği üzerinden yapılan çalışmada, mantar yetiştiriciliği ile gastronomi turizmi arasında güçlü bir ilişki kurulabileceği ve bu ilişkinin yerel kalkınma açısından büyük bir fırsat sunduğu ifade edilmiştir (Doğaner & Kılıç, 2022). Giresun’da yapılan bir diğer çalışmada ise yaylalarda doğal olarak yetişen mantarların gastronomik değerine dikkat çekilmiş, bu ürünlerin doğa turizmi ve yaylacılıkla birlikte turizmde çeşitlenme sağlayabileceği belirtilmiştir (Karakayalı vd., 2022). Özkan (2024) ise Kaz Dağları’nda yetişen 12 yenilebilir mantar türünü belirleyerek bu türlerin gastronomi turizmine entegre edilmesiyle bölgesel kalkınmaya katkı sağlanabileceğini savunmuştur.

Mikoturizmin kırsal kalkınmaya katkılarına odaklanan çalışmalar arasında De Frutos Madrazo vd. (2012), İspanya’nın Castilla y León bölgesinde bu turizm türünün kırsal ekonomiye gelir ve istihdam sağladığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Büntgen vd. (2017) İspanya’nın kuzeydoğusunda gerçekleştirdikleri araştırmada, siyah trüf mantarı temelli mikoturizmin sürdürülebilir ormancılık, biyolojik çeşitlilik ve çevresel farkındalık açısından stratejik faydalar sunduğu vurgulanmıştır. Kanada’daki Quebec örneğinde yürütülen bir çalışmada da

mikoturizmin ekolojik farkındalığı artırdığı, kırsal ekonomilere katkı sunduğu ve doğa eğitimi sağladığı ifade edilmiştir (Côté vd., 2023). Polonya’da gerçekleştirilen Jalinik vd. (2024) çalışmasında ise, toplumun mantar toplama geleneğine olan güçlü ilgisi sayesinde mikoturizmin kırsal turizm ve ekolojik bilinç açısından fırsatlar sunduğu gösterilmiştir.

Latorre vd. (2021) mikoturizme katılan turistlerin motivasyonlarını analiz etmiş ve kişisel gelişim, gündelik hayattan kaçış ve nostalji gibi nedenlerle katılım sağlandığını ortaya koymuştur. Buna bağlı olarak macera arayanlar ve keyif arayanlar olmak üzere iki temel turist profili belirlenmiştir. Aynı yazarlar tarafından yapılan başka bir çalışmada; mikoturizmin şarap, dini ve spa turizmi gibi turizm türleriyle entegre edilebileceği, mikolojik parklar, trüf festivalleri ve rehberli doğa yürüyüşlerinin en çok ilgi gören faaliyetler olduğu belirtilmiştir.

Mikoturizmin toplum temelli turizmle ilişkisini inceleyen Misir vd. (2022), bu turizm türünün yerel halkın ekonomik, sosyal ve çevresel kalkınmasına katkı sağladığını ve yerel paydaşların katılımıyla sürdürülebilirliğin mümkün olacağını belirtmiştir. Speakman & Hernández Arciga (2024) ise Meksika’daki Tlahuica topluluğunu örnek göstererek, geleneksel ekolojik bilginin mikoturizmde sürdürülebilir kalkınmayı desteklediğini ve bu yaklaşımın kültürel aktarım ile doğa korumayı bütünleştirdiğini ortaya koymuştur. Güner vd. (2025) tarafından Muğla ili özelinde yürütülen bir çalışmada da çıntrar ve kuzugöbeği gibi mantar türlerinin ekonomik değer taşıdığı, bu çerçevede mantar rotaları, rehber eğitimleri ve festivallerin kırsal kalkınmayı destekleyebileceği ifade edilmiştir. Shaporova (2016), Belarus’taki ekoturizm faaliyetleri kapsamında mantarların eğitici bir tema olarak kullanılma potansiyelini değerlendirmiştir. Rehberlerin mikoloji bilgisi eksikliğine rağmen mantar çeşitliliğinin yüksek olduğu ve bu türlerin ekoturizmde etkili kullanılabileceği vurgulanmıştır. Eğitici temalar (zehirli-yenilebilir ayrımı vb.) aracılığıyla hem turist ilgisinin artırılacağı hem de doğa farkındalığının gelişebileceği ifade edilmiştir.

Yöntem

Bu çalışmanın temel amacı, Muğla ili Fethiye ilçesinde gerçekleştirilen mantar toplama faaliyetlerinin doğa temelli turizm kapsamında nasıl değerlendirilebileceğini ortaya koymaktır. Bu kapsamda araştırma, mantar toplayıcılığı temelli faaliyetlerin alternatif bir turizm deneyimi olarak uygulanabilirliğini, sağlayabileceği fırsatları ve karşılaşılabilecek sınırlılıkları profesyonel turist rehberlerinin görüşleri doğrultusunda incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca çalışma, doğa temelli turizmin çeşitlendirilmesi ve deneyim odaklı alternatiflerin geliştirilmesine yönelik tartışmalara, Fethiye ilçesi özelinde ampirik verilerle katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir:

- Rehberlerin doğa temelli turizm ve mantar toplayıcılığına ilişkin deneyim ve algılarını ortaya koymak,
- Mantar toplayıcılığının Fethiye ilçesinde alternatif bir turizm ürünü olarak uygulanabilirliğini değerlendirmek,
- Bu faaliyetlerin potansiyel fırsat ve risklerini rehber görüşleri çerçevesinde analiz etmektir.

Çalışmanın önemi, Türkiye’de henüz gelişim aşamasında olan mikoturizmin, destinasyon düzeyinde ve turist rehberleri perspektifinden ele alınmasına dayanmasıdır. Turist rehberleri, destinasyondaki doğal ve kültürel unsurların yorumlanması, ziyaretçi deneyiminin şekillendirilmesi ve alternatif turizm türlerinin uygulanabilirliğinin değerlendirilmesinde kilit paydaşlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle rehberlerin mantar toplayıcılığına ve doğa temelli turizme ilişkin algı, bilgi ve deneyimlerinin ortaya konulması, mikoturizmin geliştirilmesine yönelik gerçekçi ve uygulanabilir değerlendirmeler sunmaktadır. Araştırma,

Fethiye gibi deniz-kum-güneş turizminin baskın olduğu bir destinasyonda, alternatif turizm türlerinin çeşitlendirilmesine yönelik tartışmaları güçlendirmesi bakımından da önem taşımaktadır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel yöntemler derin ve ayrıntılı konularda çalışma olanağı sunmaktadır (Patton, 2018). Nitel yöntem, katılımcıların deneyimlerini, algılarını ve görüşlerini derinlemesine anlamaya olanak tanıdığı için tercih edilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme soruları, araştırmanın amaçları doğrultusunda araştırmacılar tarafından, konuyla ilgili önceki literatür (Büntgen vd., 2017; Latorre vd., 2021; Côté vd., 2023) taranarak geliştirilmiştir. Bu süreçte, çalışmanın kavramsal çerçevesi temel alınmış; sorular, literatürde öne çıkan temalar doğrultusunda (mantar toplayıcılığı, doğa temelli turizm, rehber deneyimleri ve uygulanabilirlik değerlendirmeleri) yapılandırılmıştır. Görüşme formunun kapsamının araştırma alt amaçlarıyla uyumlu olmasına ve soruların açık, anlaşılır ve yönlendirici olmayan nitelikte olmasına özen gösterilmiştir. Bununla birlikte, soru akışı, katılımcıların önce konuya ilişkin genel değerlendirmelerini, ardından daha özel görüşlerini ortaya koyacak biçimde yapılandırılmıştır.

Görüşme formu, çevrim içi ortamda katılımcılara iletilmiş olup açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Bu yapı, katılımcıların görüşlerini kendi ifadeleriyle ayrıntılı biçimde aktarabilmelerini amaçlamaktadır. Veri toplama aracı olarak kullanılan görüşme formu toplam 13 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Sorular genel bilgi ve mesleki deneyim, mantar toplayıcılığı ile turizm arasındaki ilişki ve uygulanabilirlik ile potansiyel değerlendirmeleri olmak üzere üç ana içerik çerçevesinde yapılandırılmıştır. Katılımcılar, soruları yazılı olarak yanıtlayarak görüşlerini serbest biçimde ifade etmiştir.

Araştırma kapsamında, konuyla bilgisi olduğu varsayılan profesyonel turist rehberlerine Haziran 2025 tarihinde görüşme formları gönderilmiş; Eylül 2025 tarihine kadar iletilen yanıtlar araştırmaya dâhil edilmiştir. Toplam 13 sorudan oluşan yapılandırılmış görüşme formu Muğla Turist Rehberleri Odası'na kayıtlı tüm rehberlere oda yetkililerince WhatsApp grupları üzerinden toplu mesaj olarak gönderilmiş, ayrıca bizzat tanınan rehberlere de mail ve mesaj yoluyla ileti sağlanmıştır. Geri dönüş sağlayan 10 rehberden gelen cevaplar değerlendirmeye alınmıştır. Sorular, rehberlerin mesleki deneyimleri, doğa temelli turizm faaliyetlerine bakış açıları ile mantar toplama etkinliklerine ilişkin bilgi, tutum ve gözlemlerini anlamaya yönelik temalar çerçevesinde yapılandırılmıştır. Görüşmeler, nitel araştırma yaklaşımına uygun olarak yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla gerçekleştirilmiş; katılımcılar soruları yazılı olarak yanıtlayarak araştırmacılara iletmıştır. Bu yöntem, tüm katılımcılara aynı soruların yöneltilmesini sağlayarak veri toplama sürecinde tutarlılığın korunmasına olanak tanımış ve katılımcıların kişisel deneyimlerini ve algılarını serbest biçimde ifade etmelerine imkân sağlamıştır.

Çalışma grubunu, Fethiye ilçesi ve çevresinde aktif olarak faaliyet gösteren ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 10 profesyonel turist rehberi oluşturmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme türlerinden ise ölçüt örnekleme benimsenmiştir. Çalışma grubunun belirlenmesinde; “aktif olarak profesyonel turist rehberi olarak faaliyet gösteriyor olmak veya araştırma konusu kapsamında görüş bildirebilecek durumda olmak” kriterleri aranmıştır. Bu kapsamda, Fethiye ilçesi ve çevresinde çalışan profesyonel turist rehberlerine mesleki iletişim ağları aracılığıyla ulaşılmış; belirlenen ölçütleri karşılayan ve çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden rehberler çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Bu yaklaşım sayesinde, araştırma konusu hakkında bilgi ve deneyime sahip katılımcılarla çalışılarak mantar toplayıcılığı ve doğa temelli turizm ilişkisine dair derinlemesine ve bağlamsal veriler elde edilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen

bulgular, temsiliyet ya da genellenebilirlik iddiası taşımamakta olup, yalnızca çalışmanın yürütüldüğü bağlam ve katılımcıların deneyimleri çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Bu araştırmanın turist rehberleri üzerine gerçekleştirilmesinin temel nedeni, rehberlerin doğa temelli turizm faaliyetlerinin planlanması, yorumlanması ve ziyaretçilere aktarılması sürecinde merkezi bir role sahip olmalarıdır. Turist rehberleri, destinasyondaki doğal ve kültürel unsurları anlamlandıran, turistik deneyimi şekillendiren ve alternatif turizm türlerinin geliştirilmesinde önemli bir aracı konumunda yer alan paydaşlardır. Mantar toplayıcılığı gibi doğa temelli ve bilgi gerektiren faaliyetlerin turizm kapsamında değerlendirilmesinde, rehberlerin bilgi birikimi, algıları ve bu tür uygulamalara yönelik yaklaşımları belirleyici olmaktadır. Bu nedenle çalışmada, mikoturizmin doğa temelli turizm kapsamında bir alternatif deneyim alanı olarak ele alınmasında turist rehberlerinin görüşlerine odaklanılmış; diğer turizm paydaşları araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Geçerlilik, araştırma bulgularının araştırılan olguyu ne ölçüde doğru yansıttığını; güvenilirlik ise elde edilen bulguların araştırma süreci içinde tutarlı bir biçimde üretilmesini ifade etmektedir (LeCompte & Goetz, 1982; Yıldırım & Şimşek, 2016). Ancak nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik, nicel çalışmalardaki gibi tek bir test ya da istatistiksel ölçütle sağlanamamakta; bunun yerine araştırmanın bütüncül olarak inandırıcılık, tutarlılık ve aktarılabilirlik ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesi önerilmektedir (Morse & Richards, 2002).

Bu çalışma, nitel araştırma desenine uygun olarak yürütülmüş olup, nicel ölçek geliştirme araştırmalarında kullanılan istatistik temelli geçerlik ve güvenilirlik testleri yerine, nitel araştırmalarda yaygın olarak kabul gören araştırma sağlamlığı ölçütleri esas alınmıştır. Bu kapsamda, inandırıcılık, bulguların katılımcıların doğrudan ifadeleriyle desteklenmesi, veri toplama ve analiz sürecinin ayrıntılı biçimde raporlanması ve bulguların araştırma amaçlarıyla tutarlı şekilde sunulması yoluyla güçlendirilmeye çalışılmıştır. Tutarlılık, görüşme verilerinin üç araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanması ve elde edilen kodlar ile temalar üzerinde karşılaştırma yapılarak uzlaşa sağlanmasıyla desteklenmiştir. Aktarılabilirlik ise çalışmanın bağlamının, örneklem özelliklerinin, veri toplama sürecinin ve analiz aşamalarının ayrıntılı biçimde açıklanması yoluyla sağlanmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmalarda temel amaç, elde edilen bulguları istatistiksel olarak genellemek değil; belirli bir bağlamda, sınırlı bir örneklem üzerinden derinlemesine anlayış geliştirmek ve okuyucuya konuya ilişkin analitik bir bakış açısı sunmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016; Merriam, 2018; Miles & Huberman, 2016). Bu doğrultuda, çalışmanın bulguları genellenebilirlik iddiası taşımamakta olup, Fethiye ilçesinde faaliyet gösteren turist rehberlerinin deneyim ve algıları çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Toplanan veriler betimsel ve içerik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Görüşme kayıtları yazıya döküldükten sonra analiz süreci manuel olarak yürütülmüştür. Bilgisayar destekli nitel veri analiz programlarından yararlanılmamıştır. Veriler üç araştırmacı tarafından bağımsız olarak kodlanmıştır. Araştırmacılar daha sonra bir araya gelerek oluşturdukları kod listelerini karşılaştırmış, benzer ve farklı kodlar üzerinde tartışarak uzlaşa sağlamıştır. Uzlaşılabilen durumlarda veriler yeniden incelenmiş ve ortak bir değerlendirme ile nihai kodlar belirlenmiştir. Bu kodlar doğrultusunda alt temalar ve temalar oluşturulmuştur. Analiz sürecinde araştırmacı yorumları ile katılımcı görüşlerinin bütünlüğünün korunmasına özen gösterilmiştir.

Verilerin Analizi, Bulgular ve Yorumlanması

Bu bölümde, araştırma kapsamında görüşülen rehberlerin demografik özellikleri özetlendikten sonra, mantar toplayıcılığı ve doğa turizmi ilişkisine dair elde edilen nitel veriler tematik başlıklar altında sunulacak ve değerlendirmelere yer verilecektir.

Tablo 2. Katılımcılara ait genel bilgiler

	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Kaç yıldır rehberlik yapıyorsunuz?	Hangi dilde/dillerde rehberlik yapıyorsunuz?	Herhangi bir alanda uzmanlığınız (gastronomi, arkeoloji, sanat tarihi vb...) var mı?
R1	Kadın	38	Doktora	1	İngilizce, Türkçe	Hayır
R2	Kadın	45	Doktora	18	İspanyolca, İngilizce	SOKÜM (Somut Olmayan Kültürel Miras)
R3	Kadın	45	Doktora	23	İngilizce, Türkçe	Mozaik, Gastronomi
R4	Erkek	39	Yüksek Lisans	17	İngilizce, Türkçe	Antik Çağ'da Anadolu'daki Tıp alanında uzmanlık semineri (İZRO)
R5	Erkek	35	Yüksek Lisans	13	Türkçe/İngilizce	Likya Tarihi, Anadolu Uygarlıkları Tarihi
R6	Erkek	38	Doktora	6	İngilizce, Türkçe	Yok
R7	Erkek	37	Doktora	5	İngilizce, Türkçe	Yok
R8	Erkek	38	Doktora	6	İngilizce, Türkçe	Gurme Uzmanlığı ve Mozaik Yolu Eğitimi alanında uzmanlığı mevcut
R9	Erkek	40	Lisans	16	İngilizce	Arkeoloji- Sanat Tarihi
R10	Erkek	36	Lisans	8	İngilizce, Türkçe	Yok

Görüşmelerin gerçekleştirildiği rehberlerin %70'i erkek, %30'u kadındır. Yaşları 35 ile 45 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 39,1'dir. Eğitim düzeyleri yüksek olup %60'ı doktora, %20'si yüksek lisans, %20'si ise lisans mezunudur. Katılımcıların rehberlik deneyimleri 1 ile 23 yıl arasında değişmekte olup ortalama 11,2 yıldır. Tüm katılımcılar İngilizce bilmekte, biri ise ayrıca İspanyolca da konuşmaktadır. Uzmanlık alanları arasında gastronomi, mozaik, Likya tarihi ve somut olmayan kültürel miras gibi konular yer almaktadır.

Rehberlerin doğa ya da ekoturizm tur deneyimlerini tespit etmek için “*Fethiye ilçesinde doğa yürüyüşleri veya ekoturizm türünde turlar düzenleme durumları*” sorulmuştur. Buna göre, 5 katılımcı (R2, R4, R5, R6, R9) Fethiye ilçesinde doğa yürüyüşü ya da ekoturizm temalı turlar düzenlediğini belirtmiştir. Diğer katılımcılar bu alanda aktif değildir. Fakat gelecekte yapmayı planlamaktadır. Bu durum, doğa temelli turizme ilgi olduğunu, ancak bölgede bu tür faaliyetlerin henüz tam anlamıyla yaygınlaşmadığını göstermektedir. Yine rehberlerin doğa turizmi kapsamında “*doğada mantar toplama konusunda herhangi bir kişisel deneyimlerinin olup olmadığını*” belirlemeye yönelik soru sorulmuştur. Buna göre verilen yanıtlar incelendiğinde, Katılımcıların %40'ı (R1, R5, R6, R8) çocukluk ya da gençlik döneminden itibaren mantar toplama konusunda kişisel deneyime sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların %50'si ise bu alanda herhangi bir deneyime sahip olmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, “*rehberlere mantar toplama temalı bir tura denk geldikleri ya da böyle bir talep alma durumu*” sorulmuştur. Katılımcıların %90'ı şimdiye kadar mantar toplama temalı bir tura rehberlik etmediklerini veya böyle bir talep almadıklarını belirtmiştir. Katılımcıların sadece %10'u böyle bir talep aldığını, ancak uygulamaya geçmediğini ifade etmiştir. Bu da mantar temalı turların bölge turizminde henüz gelişmemiş bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Aşağıda bazı rehberlerin doğrudan görüşlerine yer verilmiştir.

“Bu türden turlar yaptığına şahit olduğum arkadaşlarım var. Fakat çok çok nadiren özel etkinlikler olarak yapılıyor. Düzenli tekrar eden tur programları değil. Benim ise böyle bir rehberlik deneyimim hiç olmadı. Bu türden bir rehberlik talebi hiç almadım” (R4)

“Küçük yaşlardan beri ailecek mantar toplamaya gideriz. Mantar toplamak benim açımdan doğada spor yapmak gibi. Ne zaman mantar zamanı gelse bizim yörede yaşayanların hatta uzaklardan gelenlerin bile hafta içi-hafta sonu mantar toplama etkinlikleri mevcut olur. Sanırım pazardan ücretle satın alsak bu kadar etkili olmaz. Çünkü mantar toplama kişisel deneyim ve haz sunar insana” (R8)

Rehberlere sorulan bir diğer soru da *“Fethiye ilçesinde mantar toplayıcılığına uygun doğal alanlar”* olup olmadığıdır. Yeşilüzümlü ve civarı, Çenger köyü, Kadyanda ve Mendos-Babadağ çevresi mantar toplayıcılığı için önerilen doğal alanlar arasında öne çıkmaktadır. Katılımcı 1 bu tür faaliyetlerin doğaya zarar vereceği endişesiyle doğal alanların turizm açılmasına karşı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca iklim değişikliği ve insan faaliyetleri nedeniyle bazı mantar türlerinin azalmakta olduğu da belirtilmiştir. *“Mantar toplama faaliyetlerinin turistler için ilgi çekici bir deneyim olup olamayacağına”* yönelik sorulan soruya ise katılımcıların %90'ı mantar toplama faaliyetlerinin turistler için ilgi çekici olabileceğini aktarmışlardır. Rehberler bu tür etkinliği doğa ile etkileşim, keşif duygusu ve gastronomi gibi unsurlarla ilişkilendirmektedir. Ancak, etkinliğin ciddi bir bilgi birikimi ve doğru yönlendirme gerektirdiği de vurgulanmıştır. Yine tüm rehberler mantar toplama faaliyetinin doğa yürüyüşü, gastronomi, kampçılık ve fotoğrafçılık gibi diğer doğa temelli turizm aktiviteleriyle bütünleştirilebileceğini belirtmiştir. Aşağıda bazı rehberlerin doğrudan görüşlerine yer verilmiştir.

“Özel ilgi turizmi kapsamında gastronomi turizmi ve kültürel miras turizmi faaliyetleri kapsamında ilgi çekeceğini düşünüyorum” (R2)

“Fethiye zaten deniz, doğa ve kültür turizmiyle güçlü. Mantar gibi tematik deneyimler bu çeşitliliği artırır, sezonu uzatır ve kalifiye turist profilini çeker. Ayrıca yerel kalkınmaya da doğrudan katkı sağlar” (R10)

“Fethiye ilçesinde bu tür alternatif turizm türlerinin geliştirilmesinin genel turizm çeşitliliğine nasıl katkı sağlayacağına” yönelik soruda ise katılımcıların %90'ı bu tür faaliyetlerin Fethiye ilçesinde turizm çeşitliliğine katkı sağlayabileceğini savunmuştur. Katılımcıların sadece %10'u (R1), iklim koşulları nedeniyle mantar varlığının azaldığını ve bu nedenle faaliyetin sürdürülebilir olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %10'u ise bu faaliyetin sezon dışı turist çekebileceğine dikkat çekmiştir. Yine, *“mantar toplamanın ekolojik açıdan risk oluşturup oluşturmadığı oluşturursa ne tür önlemler alınması gerektiğine yönelik soruya göre”*, ekolojik risklerin farkında olduklarını ve bu risklerin bilinçli uygulamalarla azaltılabileceğini belirtmiştir. Eğitim, grup sayısı sınırlaması, sepet gibi uygun ekipman kullanımı ve yerel paydaşlarla iş birliği en çok önerilen önlemler arasında yer almıştır. Aşağıda bazı rehberlerin doğrudan görüşleri aktarılmaktadır.

“Fethiye ve çevresi, ağırlıklı olarak tek tip deniz turizmine dayalı bir turizm yapısına sahip olması nedeniyle aşırı turizmle ilişkili çeşitli sorunlar yaşayan bir bölgedir. Bu durum, bölgede turistik ürün çeşitlendirmesini bir seçenek olmaktan ziyade bir zorunluluk hâline getirmiştir. Bu tür alternatif turizm faaliyetleri yalnızca yeni bir turistik ürün sunmakla kalmamakta; aynı zamanda doğaya ve kültüre saygılı, çevresel duyarlılığı yüksek turist profillerini bölgeye çekme potansiyeli taşımaktadır. Bu yönüyle söz konusu faaliyetler, bölgenin ihtiyaç duyduğu turist mentalitesi değişimini destekleyici nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla ekoturizm kapsamında değerlendirilebilecek bu tür alt turizm türlerinin desteklenmesi, bölge için hayati bir gereklilik olarak görülmektedir” (R4)

“Evet oluşturabilir. Turistler doğada nasıl hareket edeceğini bilemeyebilir. Bu yüzden doğaya zarar verebilirler. Hangi mantarı toplayacağını bilemeyebilir. Bu yüzden mantar toplamaya başlamadan önce bölgenin yapısı ile ilgili turiste eğitim verilebilir” (R7)

Soru 9 doğrultusunda, “Bu tür bir turistik deneyimin bölgede hayata geçirilmesi sizce mümkün mü? Ne tür fırsatlar ve zorluklar söz konusu olur?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların 9’u bu tür bir faaliyetin bölgede uygulanabilir olduğunu düşündüğü görülmektedir. Katılımcıların 7’si, mantar toplayıcılığı temelli faaliyetlerin yeni iş alanlarının oluşmasına katkı sağlayabileceğini belirtirken; 6 katılımcı bu tür faaliyetlerin turizm sezonunun uzamasına olanak tanıyacağını ifade etmiştir. Ayrıca 8 katılımcı, mantar toplama deneyiminin turistler açısından doğayla bütünleşme imkânı sunduğunu vurgulamıştır. Buna karşılık, 3 katılımcı iklim değişikliğinin mantar varlığı üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekerken; 6 katılımcı turistlerin yeterli bilgiye sahip olmamasını önemli bir zorluk olarak değerlendirmiştir. 4 katılımcı ise altyapı eksikliklerinin bu tür faaliyetlerin uygulanabilirliğini sınırlayabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca katılımcıların tamamı turistlerin bu tür turlardan beklediği deneyimlerin başında eğitim, doğa yürüyüşü ve gastronomi geldiğini belirtmişlerdir. Rehberlerin 8’i bu deneyimin çok yönlü ve öğretici olması gerektiğini, yalnızca eğlence odaklı kurgulanmaması gerektiğini ifade etmiştir. Aşağıda bazı rehberlerin doğrudan görüşlerine yer verilmektedir.

“Koruma kullanma dengesinin sağlanması temel zorluklar olacaktır. Turizm talebini artırmak üzere yapılacak faaliyetler kontrolsüz mantar tüketimine ve biyoçeşitliliğin, yaban hayatının ve karasal yaşamın zarar görmesine neden olabilir” (R2)

“Eğitici ve deneyimsel bir tur isterler. Mantarları tanımak, doğada vakit geçirmek, belki basit bir tarif uygulamak, yerel halkla etkileşime geçmek. Bazıları sadece fotoğraf ve doğa gözlemi için bile katılır” (R10)

“Rehberlere bu konuda eğitim veya yönlendirme ihtiyacı hissedip hissetmedikleri ve rehberler olarak bu tür faaliyetlerde nasıl bir rol üstlenebilecekleri” sorulmuştur. Katılımcıların %100’ü rehberlerin bu alanda bilgi ve eğitim ihtiyacına sahip olduğunu belirtmiş, %60’ı ise bu alanda aktif rol üstlenebileceklerini, bilgi paylaşımına gönüllü olduklarını dile getirmiştir. Özellikle temel mikoloji ve doğada rehberlik konularında uzmanlaşma önerileri dikkat çekmiştir. Aşağıda R3, R4 ve R9 doğrudan görüşlerine yer verilmektedir.

“Dediğim gibi mantar başka bir dünya. Mantarı tanımadan hiçbir rehber tur yapmamalı. Bunun içinse ilgiyle araştırmalı” (R3)

“Rehberlerin büyük çoğunluğunun bu gibi alanlarda büyük ölçüde bilgisiz, eğitimsiz ve isteksiz olduklarını söyleyebilirim. Çoğu rehber antik kent gezdirip en az bir mağaza ziyareti yapabilecekleri turları almak istiyor. Batılı zengin turistlerle yapılan ve yüksek bahşiş ve mağaza komisyonu getiren turlar rehberler açısından en prestijli işler olarak kabul görürken; doğa rehberliği, yürüyüş vb. alanlar ekseriyetle hor görülmektedir. Belki de rehberler için uzmanlaşmanın önemi, konvansiyonel turların dışındaki turların da gelir ve prestij olarak getirisini yüksek olduğu konularda bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır” (R4)

“Rehberler olarak bizler de bu faaliyetlerin içinde olursak katılımcı kendisini daha rahat hisseder” (R9)

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma, mantar toplayıcılığı gibi geleneksel bir faaliyetin doğa temelli turizmle nasıl bütünleşebileceğini ortaya koyarak, Fethiye ilçesi örneğinde mikoturizm potansiyelini değerlendirmiştir. Bulgular literatürde vurgulanan mikoturizmin çok boyutlu katkılar

(ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda katkılar) sağladığı yönündeki görüşlerle büyük ölçüde örtüşmektedir (Latorre vd., 2021; Côté vd., 2023; Speakman & Hernández Arciga, 2024). Özellikle doğada mantarların toplanması ve bu sürecin gastronomik deneyimle birleşmesi, sürdürülebilir turizmin hem ekonomik hem de sosyo-kültürel boyutlarını harekete geçirebilecek özgün bir turistik ürün ortaya koymaktadır. Ancak görüşmelerden elde edilen bulgular Fethiye ilçesinde bu potansiyelin henüz tam anlamıyla değerlendirilmediğini göstermektedir.

Görüşmelerde yer alan katılımcıların yalnızca yarısının doğa yürüyüşü ve ekoturizm temalı turlar düzenliyor olması, bölgedeki ekoturizm uygulamalarının sınırlı kaldığını göstermektedir. Dahası, katılımcıların %80'i bugüne kadar mantar toplama temalı bir rehberlik talebiyle karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Bu da mikoturizm gibi niş temalı turizm türlerinin henüz farkındalık ve talep düzeyinde gelişim aşamasında olduğunu ortaya koymaktadır.

Literatürde mikoturizmin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda eğitsel, çevresel ve kültürel kazanımlar sağladığı belirtilmektedir (Suazo & Viana-Lora, 2022; Güner vd., 2025). Katılımcı rehberlerin %80'inde mantar toplamanın turistler açısından cazip bir etkinlik olabileceğini dile getirerek bu görüşü desteklemiştir. Doğayla etkileşim, keşif, fotoğrafçılık ve gastronomi gibi çoklu temalarla birleşen bir mantar toplama deneyimi nitelikli turist profiline hitap edebilecek bir çekim alanı yaratmaktadır. Özellikle sezon dışı dönemde gerçekleştirilebilecek bu tür turlar destinasyonun turizm sezonunu uzatmasına katkı sağlayabilir. Bununla birlikte, mikoturizmin sürdürülebilirliği ciddi bir planlama gerektirir. Katılımcılar mantar toplama faaliyetinin doğaya zarar verme riskine karşı önlemler alınması gerektiğini belirtmiştir. Grup sınırlamaları, eğitim, uygun ekipman kullanımı ve yerel halkla işbirliği gibi öneriler getirmiştir. Bu noktada Shaporova'nın (2016) vurguladığı üzere, mikoturizmin başarıya ulaşması için bilgi düzeyi yüksek rehberlere ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu çalışmada, katılımcıların %60'ının mikoloji konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı ve doğa temelli turların bazı rehberler tarafından konvansiyonel turlara kıyasla daha az prestijli görüldüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, mikoturizmin gelişmesi için rehberlerin eğitimi ve bilinçlendirilmesi öncelikli adımlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

Öte yandan, literatürde (De Frutos Madrazo vd., 2012; Misir vd., 2022) çeşitli ülkelerde mikoturizmin gelişmesi için izlenen stratejiler arasında mantar rotalarının oluşturulması, festivallerin düzenlenmesi ve topluluk katılımının sağlanması gibi uygulamalar öne çıkmaktadır. Fethiye ilçesi gibi yüksek biyolojik çeşitliliğe sahip bir bölgede bu uygulamaların hayata geçirilmesi sadece yeni bir turistik ürün kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda doğa koruma ve yerel kalkınma hedeflerine de katkı sağlar. Yerel halkın bu faaliyetlere dâhil edilmesi hem otantik deneyimin artırılmasını hem de ekonomik faydanın yerel düzeyde paylaşılmasını mümkün kılacaktır.

Fethiye ilçesinde mikoturizm potansiyeli açık olmakla birlikte, bu potansiyelin sürdürülebilir ve planlı biçimde değerlendirilebilmesi için bazı yapısal gereklilikler mevcuttur. Rehberlerin eğitimi, turist bilgilendirme faaliyetleri, doğa koruma ilkelerine uygun planlama ve yerel paydaş katılımı, bu alanda başarıya ulaşmanın anahtarlarıdır. Mikoturizmin, yalnızca deneyimsel turizm değil, aynı zamanda doğaya saygılı ve bilgi temelli bir yaklaşım gerektirdiği unutulmamalıdır. Bu bağlamda çalışma, Fethiye ilçesi özelinde ortaya koyduğu saha verileriyle hem uygulayıcılara hem de politika yapıcılara yönelik somut öneriler sunmakta ve literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Yabani yenilebilir mantarların turistik amaçlarla kullanımı; çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlarıyla bütüncül bir yaklaşım gerektirmektedir. Turizm faaliyetleri, doğa üzerindeki baskıyı artırabileceğinden, planlamalar mevsimsellik, taşıma kapasitesi ve koruma-kullanma dengesi gözetilerek yapılmalıdır. Mikoturizm, taşıdığı "yerin tadı" (taste of place)

özelliği sayesinde gastronomi turizmiyle entegre edilebilecek anlamlı deneyimler sunma potansiyeline sahiptir. Bu doğrultuda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- **Eğitim ve Farkındalık:** Rehberler ve yerel halk için mikoloji temelli eğitim programları düzenlenmeli ve turistlere yönelik bilgilendirme faaliyetleri artırılmalıdır.
- **Sürdürülebilir Uygulamalar:** Fethiye ilçesi özelinde mantar toplama rotaları belirlenmeli, sınırlı gruplarla turlar düzenlenmeli ve çevre dostu turizm ilkeleri gözetilmelidir.
- **Yerel Katılım:** Fethiye’de yerel halkın aktif katılımı teşvik edilmeli, turistik gelirden pay alabilecekleri mekanizmalar oluşturulmalıdır (festivaller, gıda pazarları gibi).
- **Yeni Seyahat Eğilimlerine Uyum:** COVID-19 sonrası değişen seyahat tercihleri göz önünde bulundurularak doğaya dayalı, bireysel ve deneyim temelli turizm senaryoları desteklenmelidir.

Sonuç olarak, mikoturizm Türkiye’de hâlen gelişmekte olan bir alan olsa da doğru planlama ve eğitimle sürdürülebilir turizm anlayışına olumlu katkılar sunabilecek özgün bir deneyim alanı olarak değerlendirilmelidir. Nitekim mantar ve turizm ekseninde daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu aşikârdır. Bu kapsamda bu araştırma, mikoturizmin rehber perspektifinden değerlendirilmesine odaklanmakla birlikte, konunun çok boyutlu yapısı nedeniyle gelecekte farklı aktörlerin katılımıyla daha kapsamlı çalışmalar yürütülmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- **Çok Paydaşlı Araştırmalar:** Yerel halk, turistler, tur operatörleri, doğa koruma uzmanları ve kamu temsilcilerinin dahil edileceği çok paydaşlı nitel ve nicel araştırmalar gerçekleştirilmelidir.
- **Turist Perspektifi:** Mantar temelli turizm etkinliklerine katılan veya katılmak isteyen turistlerin motivasyonları, beklentileri ve memnuniyet düzeylerini ortaya koyan çalışmalar yapılabilir.
- **Bölgesel Karşılaştırmalar:** Türkiye’nin farklı bölgelerinde (örneğin Karadeniz, Ege, Akdeniz) mikoturizm potansiyelini karşılaştıran bölgesel çalışmalar geliştirilebilir ve bu bölgelerdeki doğal, kültürel ve ekonomik farklılıkların etkisi analiz edilebilir.
- **Uygulama Tabanlı Pilot Projeler:** Fethiye ilçesi özelinde mantar toplama rotaları, festivaller ya da gastronomi odaklı turlar gibi somut uygulamalar üzerine odaklanan eylem araştırmaları yapılabilir.
- **Eğitim ve Farkındalık Etkileri:** Rehberler veya yerel halk için düzenlenecek eğitim programlarının bilgi düzeyi, tutum ve davranış değişikliği üzerindeki etkileri araştırılabilir.
- **Ekolojik Etki Analizleri:** Mikoturizmin doğa üzerindeki etkilerini ortaya koyacak çevresel izleme ve etki değerlendirme çalışmaları gerçekleştirilebilir.

Bu öneriler doğrultusunda yapılacak ileri araştırmalar, mikoturizmin bilimsel temellerini güçlendirecek, sürdürülebilir planlamaya katkı sağlayacak ve doğa temelli turizmin çeşitlendirilmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesini destekleyecektir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüş olup, Fethiye ilçesi örneği üzerinden mikoturizmin doğa temelli turizm kapsamında değerlendirilmesine odaklanmaktadır. Katılımcı sayısının 10 rehber ile sınırlı olması, çalışmanın genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Ayrıca

Mantar Toplayıcılığı ve Doğa Turizmi İlişkisi: Doğa Temelli Turizmde Alternatif Bir Deneyim Alanı Olarak Fethiye Örneği

araştırma, yalnızca turist rehberlerinin görüşlerine dayandığından; yerel halk, tur operatörleri, konaklama işletmecileri ve yerel yönetim temsilcileri gibi diğer turizm paydaşlarının bakış açıları çalışma kapsamına dâhil edilememiştir. Bu durum, mikoturizmin çok paydaşlı yapısının bütüncül biçimde ele alınmasını sınırlandırmıştır.

Veri toplama süreci, açık uçlu sorulardan oluşan yapılandırılmış bir görüşme formu aracılığıyla ve çevrim içi ortamda gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem, katılımcıların görüşlerini kendi ifadeleriyle aktarmalarına olanak tanımakla birlikte, yüz yüze gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde elde edilebilecek bazı bağlamsal ayrıntıların ve etkileşimsel verilerin ortaya çıkmasını sınırlamış olabilir. Ayrıca verilerin belirli bir zaman aralığında (Haziran–Eylül 2025) toplanmış olması, mantar varlığı ve doğa temelli turizm faaliyetlerinde mevsimsel ve yıllara bağlı değişkenliklerin kapsam dışında kalmasına neden olmuştur.

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı, nicel anlamda bir ölçek geliştirme çalışması olmayıp, araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanmış açık uçlu sorulardan oluşan bir görüşme formudur. Görüşme soruları, çalışmanın kavramsal çerçevesi ve literatürde yer alan benzer nitel araştırmalar temel alınarak oluşturulmuştur. Bununla birlikte, uzman görüşü alma ve pilot uygulama süreçlerinin yöntem bölümünde başlangıçta ayrıntılı biçimde raporlanmamış olması çalışmanın bir diğer sınırlılığıdır. Bu husus, hakem önerileri doğrultusunda yöntem ve sınırlılıklar bölümlerinde açık biçimde ifade edilmiştir.

Son olarak, çalışmanın nitel deseni ve sınırlı örneklem yapısı dikkate alındığında, elde edilen bulguların istatistiksel bir genellenebilirlik iddiası taşımadığı; yalnızca belirli bir bağlam ve örneklem çerçevesinde analitik bir anlayış sunmayı amaçladığı vurgulanmalıdır. Buna karşın çalışma, mikoturizmin rehber perspektifinden değerlendirilmesine odaklanarak, gelecekte farklı paydaş gruplarını ve destinasyonları kapsayacak daha kapsamlı araştırmalar için yol gösterici nitelikte bir başlangıç sunmaktadır.

Çalışmanın kapsamı, Fethiye ilçesi ve çevresinde faaliyet gösteren ya da Fethiye ilçesi hakkında bilgi sahibi olan profesyonel turist rehberlerinin görüşleriyle sınırlıdır. Araştırmada, rehberlerin mantar toplayıcılığına ilişkin kişisel deneyimleri, bu faaliyetin turizm ürünü olarak değerlendirilmesine yönelik yaklaşımları, olası fayda ve risklere ilişkin görüşleri ile mikoturizmin bölge turizmine katkı potansiyeli ele alınmıştır. Çalışma, yalnızca nitel araştırma yöntemiyle elde edilen verilerle sınırlı olup, istatistiksel genelleme amacı taşımamaktadır. Elde edilen bulgular, Fethiye ilçesi özelinde doğa temelli turizmin çeşitlendirilmesine yönelik analitik bir çerçeve sunmakta ve ileride farklı paydaşları kapsayacak daha kapsamlı araştırmalar için bir zemin oluşturmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi/ External Independent Peer Review	Dış bağımsız
Çıkar Çatışması Beyanı/ Conflict of Interest	Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.
Yazar Katkısı Beyanı/ Author Contribution Statement	Yazar(lar), makaleye eşit oranda katkı sağlamıştır.
Destek ve Teşekkür/ Acknowledgements	Çalışma için herhangi bir kurum veya kuruluştan destek alınmamıştır.
Etik Beyan/ Ethics Statement	Yazar(lar), bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet ettiklerini beyan etmektedir. Aksi bir durum oluşması halinde Turist Rehberliği Nitel Araştırmalar Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu bulunmamakta, tüm sorumluluk makale yazar(ları)na aittir.

Kaynakça

Bahar, O., Özdemir, Ö. & Akyürek, S. (2020). Yeşilüzümlü Kuzugöbeği Mantar ve Dastar Festivali'nin Kırsal Kalkınma ve Kültürel Değerler Üzerindeki Rolü. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 21(46), 131-159.

Baldemir, E. & Akyurt Kurnaz, H. (2013). İlçelerin Turizm Potansiyellerinin Analitik Hiyerarşi Yöntemi İle Sıralanması: Muğla Örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 51-67.

Büntgen, U., Latorre, J., Egli, S. & Martínez-Peña, F. (2017). Socio-Economic, Scientific, and Political Benefits of Mycotourism. *Ecosphere*, 8(7), 1-7. DOI: <https://doi.org/10.1002/ecs2.1870>

Ceylan, V. Muştu, Ç. & Sarıışık, M. (2022). Türkiye'nin Mikolojik Turizm Kapsamındaki Kaynak Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 106-121. DOI: <https://doi.org/10.32572/guntad.962915>

Côté, M., Généreux, M., Doyon, A. & Imbeau, L. (2023). Characterising The Landscape of Mycotourism Initiatives in Quebec: A Comprehensive Overview Including A Typology of Practices. *Journal of Ecotourism*, 22(1), 1-25. DOI: <https://doi.org/10.1080/14724049.2024.2440433>

Çaprak, D., Akdemir, P. Y., Çeken, H. & Akıncı, B. (2023). Kırsal Turizm Kapsamında Aromatik Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi: Fethiye İncirköy Örneği. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 20(3), 443-458.

De Frutos Madrazo, P., Martínez Peña, F. & Esteban Laleona, S. (2012). Edible Wild Mushroom Tourism As A Source of Income and Employment in Rural Areas: The Case of Castilla y León. *Forest Systems*, 21(1), 81-98. DOI: <https://doi.org/10.5424/fs/2112211-02545>

Doğaner, G. & Kılıç, D. (2022). Mantar Yetiştiriciliği ve Gastronomi Turizmi İlişkisi: Karaman İli Örneği. *Gastronomi ve Mutfağın Sanatları Dergisi*, 10(1), 47-60. DOI:10.21325/jotags.2025.1564

Eren, R., Süren, T. & Kızıleli, M. (2017). Gastronomik Açından Türkiye'de Yenilebilir Yabani Mantarlar Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Turizm Akademik Dergisi*, 4(2), 77-89.

Fusté-Forné, F. (2019). Seasonality in Food Tourism: Wild Foods in Peripheral Areas. *Tourism Geographies*, 24(4-5), 578-598. DOI: <https://doi.org/10.1080/14616688.2018.1558453>

Güner, B., Dalgın, T., Çeken, H. & Kara, E. (2025). Mikoloji ve Mikolojik Turizm Açısından Muğla İli Potansiyeli Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyoekonomik ve Sürdürülebilir Gelişme Üzerine Zaman Serisi ve Alan Çalışmaları (SOSGÜZ)*, 7(17), 1-12.

Jalinik, M., Pawłowicz, T., Borowik, P., & Oszako, T. (2024). Mushroom Picking As A Special Form of Recreation and Tourism in Woodland Areas: A Case Study of Poland. *Forests*, 15(3), 573. DOI: <https://doi.org/10.3390/f15030573>

Jiménez-Ruiz, A., Thomé-Ortiz, H., Espinoza-Ortega, A. & Bordi, I.V. (2017). Recreational Use of Wild Edible Mushrooms: Mycological Tourism in The World With An Emphasis on Mexico. *Bosque (Valdivia)*, 38(3), 447-456.

Karakayalı, Z., Enes, K. & Kanca, B. (2022). Giresun'da Doğal Olarak Yetişen Yenilebilir Mantarların Gastronomik Değeri. *Ordu Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 593-618. DOI: <https://doi.org/10.48146/odusobiad.1121396>

Mantar Toplayıcılığı ve Doğa Turizmi İlişkisi: Doğa Temelli Turizmde Alternatif Bir Deneyim Alanı Olarak Fethiye Örneği

Latorre, J., de Frutos, P., de-Magistris, T. & Martinez-Peña, F. (2021). Segmenting Tourists By Their Motivation For An Innovative Tourism Product: Mycotourism. *Journal of Ecotourism*, 20(4), 311-340. DOI: <https://doi.org/10.1080/14724049.2021.1892123>

Latorre, J., De-Magistris, T., de Frutos, P., García, B. & Martinez-Peña, F. (2023). Demand For Mycotourism Products in Rural Forest Areas: A Choice Model Approach. *Tourism Recreation Research*, 48(3), 495-511. DOI: <https://doi.org/10.1080/02508281.2021.1926749>

LeCompte, M. D. & Goetz, J. P. (1982). Problems of Reliability and Validity in Ethnographic Research. *Review of Educational Research*, 52(1), 31-60. DOI: <https://doi.org/10.3102/00346543052001031>

Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma, Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (Çeviri Ed: S. Turan). Ankara, Nobel Yayıncılık.

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2016). *Genişletilmiş Bir Kaynak Kitap: Nitel Veri Analizi*. (Çeviren: S. Akbaba Altun ve A. Ersoy) Ankara: Pegem Akademi.

Misir, İ., Sezen, T. S. & Şahin, B. (2022). Mikoturizm ve Toplum Temelli Turizm İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 6(1), 139-155. DOI: <https://doi.org/10.32958/gastoria.1027182>

Morse, J. M. & Richards, L. (2002). *Read Me First For A User's Guide To Qualitative Methods*. Thousand Oaks: Sage. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781071909898.n7>

Özkan, Ç. (2024). Kaz Dağları Bölgesinde Yetişen Yenilebilir Mantar Çeşitleri ve Gastronomi Turizmi Açısından Önemi. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1), 43-54. DOI: <https://doi.org/10.26677/TR1010.2024.1362>

Pascual, R. & Duran, N. (2008). *El Mapa Dels Bons Bolets A Catalunya*. Barcelona: Portic.

Patton, M. Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (Çeviri Ed: M. Bütün & S. B. Demir). Ankara: Pegem Akademi.

Shaporova, Y. A. (2016). *Mushrooms As A Tourist Attraction On An Ecological Trail*. Proceedings of BSTU, (1), 133-135.

Speakman, M. & Hernandez Arciga, E. (2024). Fungi, Forests, and Futures: Exploring the Tlahaica's Mycotourism Practices As A Model For Sustainable Development. *International Journal of Multidisciplinary and Innovative Research*, 1(2), 63-74. DOI: [10.58806/ijmir.2024.v1i2n03](https://doi.org/10.58806/ijmir.2024.v1i2n03)

Suazo, P. & Viana-Lora, A. (2022). The Contribution of Mycological Tourism to Well-being, The Economy and Sustainable Development. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(24), 17027.

Thomé-Ortiz, H. (2020). Social Construction of Mycological Culinary Heritage as a Tourist Resource and Its Dimensions of Sustainability. *Folia Turistica*, (55), 45-62.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.